

Church and Peace – ekumenske, međunarodne i europske perspektive

predstavlja Antje Heider-Rottwilm

Na ljetnoj akademiji *Bread for the World* - 7. rujna/septembra 2018.

1. Mreža: *Church and Peace*

Svibanj/maj 1945. Europa leži u ruševinama. Deseci milijuna su ubijeni. Milijuni drugih prolaze kroz nezamislive patnje te se bore za preživljavanje. Velika većina crkava i kršćana na obje strane podržavali su odluke i djelovanja svojih vlada, koje su uzrokovale ovu užasnu patnju. Korijeni *Church and Peace*-a mogu se pronaći na tragovima pitanja, osobito mladih žena i muškaraca, u poratnom vremenu. Pitanja kao što su:

- Zašto crkve nisu mogle spriječiti dva svjetska rata?
- Zašto su prihvatile ratove te ih čak nastojale opravdati?
- Ne bi li crkve trebale ponuditi drugačije opcije, put mira?

Na svome prvom skupu u Amsterdamu 1948. prije 70 godina, Svjetsko vijeće crkava (World Council of Churches - WCC) također se hrvalo s ovim pitanjima. Crkve članovi žurno su zauzele kritički stav prema svojim teologijama rata i mira. WCC je zamolio Povijesne mirovne Crkve (Historic Peace Churches) da aktivno sudjeluju u ovoj diskusiji. Kao odgovor, Povijesne mirovne crkve su organizirale različite teološke konzultacije. Ovi skupovi okupili su u Sjevernoj Americi europske Menonite i Kvekere kao i predstavnike Međunarodnog pokreta pomirenja te Povijesne mirovne crkve. U srži njihove diskusije bilo je pitanje: što točno znači biti mirovnom Crkvom?

Ove teološke konferencije imale su dva cilja:

- prvo, istaknuti nespojivost između bivanja Isusovim učenicom i odlaskom u rat, te
- drugo, promicati osnivanje europske mreže pojedinaca i skupina kojima je zajedničko uvjerenje kršćanskog mirotvorstva.

Bilo je očito da samo teološko diskutiranje nije dovoljno; ova uvjerenja se moraju sprovesti u djela. Iz toga je razloga 1957. osnovana međunarodna kršćanska agencija za mirovnu službu - Eirene. Njezina je uloga bila nuditi mladim kršćanima mogućnost za dugoročno volontiranje u službi mira.

Kroz 60-te i rane 70-te različite su grupe nastavile procese teološkog diskutiranja te je otpočelo širenje ekumenskog dijaloga. Grupe su se usredotočile na dva središnja pitanja:

- uloga koju u crkvama igra kršćansko mirotvorstvo i
- proces po kojemu bi Crkva mogla postati mirovna Crkva.

Prvi posjeti i susreti održali su se 1975. te su doveli do osnivanja *Church and Peace*-a kao udruge 1978. Otada se *Church and Peace* razvio u međunarodno i međureligijsko mjesto

susreta za pojedince iz zajednica, crkava i mirovnih organizacija koje žele kontinuirano obnavljati svoju predanost da žive kao članovi crkve mira.

Pouke Govora na Gori u srži su vizije *Church and Peace*-a. Predanost mreže aktivnom evanđeoskom nenasilju izražava se kroz različite oblike mirovnih crkvenih zajednica, nadahnjujući se osobito ranom Crkvom, anabaptističkim pokretom te Povijesnim mirovnim crkvama.

Danas *Church and Peace* uključuje oko 100 pojedinačnih i korporativnih članova u zapadnoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi. Ima svoj ured u Njemačkoj koji se sastoji od troje uposlenika na pola radnog vremena. Mreža *Church and Peace* je živa te raste dalje.

Nužnost zadatka da se savladava nasilje danas je očiglednija no ikada. Crkve su nanovo izazvane odgovoriti na svoj poziv da žive kao Isusove crkve mira te da njegova učenja sprovode u djela.

2. Živjeti nenasilje

Članovi *Church and Peace*-a dugogodišnje su mirovne organizacije kao što je Eirene, koja je tisuće mladih i starijih ljudi poslala u krizna područja ili projekte diljem svijeta, kao i mlade inicijative kao što su Mladi za Krista, u Hrvatskoj, ili Kruh života, kršćanska humanitarna organizacija osnovana 1992. kao lokalna nevladina organizacija od strane Evangeličke protestantske crkve i Baptističke crkve u Beogradu. Kruh života nastao je kao kršćanski odgovor na najkritičnije potrebe izbjeglica iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, raseljenih osoba s Kosova i Metohije te ranjivog lokalnog stanovništva.

Nekoliko članova *Church and Peace*-a čine duhovni samostani ili zajednice ljudi koji zajedno žive jednostavnim, duhom prožetim načinom života, te su predani pravednosti i integriranju stvorenja – neke od njih su la Communité de l'Arche iz Pomeyrol u Francuskoj, Kristovo bratstvo Selbitz, Bread and Roses / Kruh i ruže, grupa mladih ljudi iz Hamburga koji žive zajedno s izbjeglicama u tradiciji katoličkih radnika (Catholic workers).¹

Godine 2015. imali smo međunarodnu godišnju konferenciju u mjestu „mladog“ člana u Prištini (Kosovo), regiji koja ima dugogodišnju i još uvijek osjetljivu povijest rata i teških, religijskih i etničkih, odnosa unutar i izvan granica. Čitala sam iz našeg priopćenja: „Plod pravednosti bit će mir“ (Iz 32,17) – zajednički živjeti u srcu Europe. Oko ove teme okupilo se oko 90 ljudi iz 13 europskih zemalja.

Poziv je stigao od Međunarodne protestantske evangeličke Crkve „Fellowship of the Lord's people“ u Prištini. Svjetsko ekumensko hodočašće pravde i mira vodilo je kršćane iz europskih mirovnih crkava, inicijativa i zajednica do srca Europe, do bolnih točki i mjesta nade. Hodočašće od Budimpešte do Prištine vodilo je natrag rutom izbjeglica koje putuju Srbijom prema sjeveru Europe.

Pjesmom i molitvom za pomirenje i mir na mjestu Kosovske bitke (1389) povijesnog ishodišta napetosti i nasilnih sukoba koji su trajali donedavno; „Dona nobis pacem“ zajedno s

¹ <https://www.church-and-peace.org/en/network/members/links>

redovnikom i imamom u srbijanskom Pravoslavnom samostanu Dečani, kojeg čuvaju međunarodne snage sigurnosti; topla dobrodošlica u džamiji i susjednoj episkopalnoj crkvi u Prizrenu – to su bile daljnje postaje ove rute.

Obzirom na veliki postotak mladih ljudi te depresivno visoku nezaposlenosti, a da se ne spominje beznadna situacija etničkih manjina kao što su Romi, susret s osobljem socijalne službe i međuetničkim projektima pružio je znak nade. Djeca romskih obitelji imaju podršku u svojim osnovnim potrebama, npr, pruža im se pomoć pri rješavanju školske zadaće. Time se želi uključiti i njihove majke kako bi se prekinuo generacijski dug lanac nedovoljnog školovanja (...)

Mladi ljudi bez perspektive postaju ranjivi i izloženi religijskom i etničkom fanatizmu. Stoga je bilo osobito potrebno moliti zajedno, opustiti se, pričati priče, slušati jedni druge, raspravljati, prakticirati nenasilno djelovanje s članovima male Protestantske Crkve, osobito s mnogim mladim ljudima. Bili smo dirnuti nakon slušanja izvješća o njihovom postupku na autobusnoj stanici u Prištini, gdje su prilazili onima koji su se ukrcavali da napuste zemlju s transparentima na kojima je pisalo: „Ima nade za Kosovo – ne odlazite!“

„Prava suprotnost miru nije rat; nego egocentričnost – osobna, etnička ili kolektivna egocentričnost“ izjavio je Leonardo Emberti Gialloreti iz zajednice Sant’Egidio (Rim) koji je održao glavno predavanje na ovoj konferenciji. Zapravo, po njemu, tragedija izbjegličke krize u Europi danas također je i prilika da se pronađe izlaz iz ovog egocentrizma.

U jednoj od radionica, žene iz Bosne, Srbije, Kosova i Makedonije, došle su do spoznaje da su njihove bake, majke i one same imale ista iskustva u borbi za vlastiti opstanak i za opstanak svoje zajednice. Stoga su se morale boriti sa istim emocionalnim i strukturalnim problemom.

Na javnom događaju u organizaciji *Church and Peace*-a, predstavnici religijskih zajednica na Kosovu naglasili su zajednički izazov obnove mostova tolerancije i povjerenja, koji su bili uništeni u ratu.²

Naše konferencije su mjesto za razmjenu iskustava i sposobnosti življenja nenasilja te zajedničkog rasta u vjeri i nadi. Teme se kreću od teološke refleksije o povezanosti jezika i politike, ili promicanja prelaska na koncept pravednoga mira na institucionalni nivo Crkve pa do uključenosti u međureligijski dijalog i potporu za izgradnju mira između kršćana i muslimana. Članovi razgovaraju o svojim naporima oko izražavanja dobrodošlice izbjeglicama, suprotstavljanja rasizmu i isključivosti, sprečavanja ekstremizma te okončanja sve veće trgovine oružjem koja hrani nasilje, prisiljavajući ljude da potraže utočište u drugim zemljama.

Radionice pružaju priliku za dijeljenje iskustava kao na našoj zadnjoj konferenciji: podučavanje djece umijeću mira; de-eskalacija i dijalog usred oružanog sukoba u Ukrajini; pravedni mir na tržištu; molitva tijela, kontemplacija i djelovanje za mir i pomirenje;

2

https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/Press_release_Church_and_Peace_Priština.pdf

kršćanska nada nasuprot nuklearnom zastrašivanju; pružanje utočišta u Europi; jezik biblijskog nenasilja i zagovaranje pravednog mira; višestruki identiteti.

Postoje napori Anglikanskog mirovnog saveza (Anglican Pacifist Fellowship's) da se iznesu nenasilne alternative, osobito u zalaganju da crkve potaknu vladu Ujedinjenog Kraljevstva da potpišu ugovor UN-a o zabrani nuklearnog oružja. Ili *Friends House Moscow* koji financira projekte za mir i civilno društvo u bivšem Sovjetskom Savezu. Podupiru projekte u različitim područjima uključujući i ljudska prava, obrazovanje, restorativnu pravdu i nenasilnu komunikaciju. Svaki projekt također potiče društvene ciljeve kao što je suradnja među ljudima, ravnopravnost i nenasilje.

„Re-akcija – vjernici za mir u vremenima nacionalizma i ksenofobije“ bila je tema konferencije koja se održala početkom travnja/aprila 2017. u blizini Zagreba (Hrvatska), s više od 70 sudionika iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Crne Gore i Srbije te gostiju iz Njemačke, Velike Britanije, Švicarske i SAD-a. Sudjelovali su muslimani i kršćani, uključujući imame, srbijanske pravoslavne svećenike, pripadnike vjerskih redova i pastori različitih denominacija. Konferenciju su organizirali *Vjernici za mir*, a financijski ju je podržala i mreža *Church and Peace-a*.

Nakon intenzivnih rasprava, molitava i trenutcima tišine, završeno je izjavom:

„...Mi, sudionici konferencije 'Re-akcija – vjernici za mir u vremenima nacionalizma i ksenofobije' prije svega želimo razjasniti jedni drugima i javnosti da smo uvjereni da je bilo kakvo opravdavanje ksenofobije i nacionalizma vjerskim argumentima ili religijskim tradicijama duboko pogrešno i neprihvatljivo. Izgradnja mira na temeljima jednakih prava i vrijednosti svakog pojedinca zahtjeva konstantno traganje za slobodom i pravdom, što je glavna poruka svetih tekstova svih naših religija. Naše vjerske zajednice i crkve odbijaju opravdanje svake nacionalne nadmoći i mržnju prema drugačijim identitetskim skupinama te odbacuje izazivanje straha od drugih i drugačijih ljudi.“³

Nakon konferencije *Church and Peace-a* u blizini Pariza 2016. godine, okupili smo se na Eurosatory-u, najvećoj svjetskoj međunarodnoj izložbi obrane i sigurnosti. Kroz nenasilno svjedočenje na pariškoj burzi i na ulazu u Eurosatory, članovi mreže *Church and Peace-a* imali su priliku razgovarati s mnogim prolaznicima i ljudima, koji su dolazili vidjeti najnovije tehnologije oružja, proizvođače, političare i vojske, o logici mira i sigurnosti kroz nenasilje.

3. Ekumenska suradnja

Kao što sam rekla na početku, postoji dugogodišnji odnos s WCC-om. Osim uobičajenih ekumenskih i političkih tema postoji čitav niz *Church and Peace* članova koji su isto tako i članovi WCC-a. Jednako tako je i s CEC-om, Europska konferencija crkava (CEC), koja je osnovano 1959. kako bi promoviralo pomirenje, dijalog i prijateljstvo između crkava Europe u vremenu rasta hladnoratovskih političkih napetosti i podjela. CEC je bratstvo od nekih 116 Pravoslavnih, Protestantskih, Anglikanskih i Staro-katoličkih crkava iz svih zemalja Europe,

3

https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/Press_release_Church_and_Peace_Pristina.pdf

plus 40 nacionalnih vijeća Crkava i partnerskih organizacija. CEC ima urede u Briselu i Strasbourg-u.

U suradnji s Europskom katoličkom biskupskom konferencijom, CEC je zajedno sa svojim članovima razvio „Charta Oecumenica – Smjernice za rast suradnje među Crkvama u Europi“, koja je bila raširena 2001. godine te uključuje strogi ekumenski stav i 27 konkretnih dužnosti koje se tiču teološkog zajedničkog rasta te zajedničke odgovornosti za Europu i pravedni svijet.⁴

Članovi *Church and Peace*-a uključeni su u konferencije i radne skupine obaju ekumenskih tijela – te je *Church and Peace* u partnerstvu s CEC-om, što uključuje, u zadnje četiri godine, intenzivnu predanost tematskim referentnim grupama za mir i pomirenje, grupi za ekonomsku pravednost te moderiranje Odbora za javna pitanja na skupštini CEC-a u lipnju/junu u Novome Sadu.⁵

Kao *Church and Peace* pridružili smo se Ekumenskoj dekadi za prevladavanje nasilja i Hodočašću za pravdu i mir koje organizira WCC. „Susret pod temom iz Ps 85,11 'Pravda će se i mir zagrliti', naše međunarodne konferencije koja se održala od 21.-24. lipnja/juna u Hoddesdonu (UK), vodio je sudionike dublje na ekumenskom putu od 'pravednog rata' prema 'pravednom miru'. Susret je okupio 93 hodočasnika/ce od Albanije do Irske te od Francuske do Rusije, da budu 'u jednoj raskidanoj Europi ujedinjeni na putu pomirenja'. Metodistički svećenik Inderjit Bhogal, kao glavi govornik, izvijestio je o svome osobnom hodočašću mira i pravednosti, počevši u Punjabu preko Kenije pa do Ujedinjenog Kraljevstva, gdje je, kroz pokret 'City of Sanctuary' (grad utočište), neumorno radio za pravednost i izgradnju kulture prihvatanja.

Ukazao je i na to kako je najvažnija tema s kojom se društvo danas suočava, ali i koja se provlači kroz cijelu Bibliju, upravo tema kretanja ili –bivanja na putu – migracije. 'Način na koji se odnosimo prema ljudima koji traže utočište i sigurnost bit će upravo odlučujuća mjera po kojoj ćemo suditi vlastiti, nacionalni i međunacionalni moral i duhovnost.' Pozivajući se na Jonathana Sacksa, naglasio je kako Crkve moraju razvijati 'teologiju svetosti drugoga'. Bhogal je također ustanovio da postoji uska veza između nasilja, nepravednog mira i prisilne migracije. Migracija je po njemu tako bila pretežno rezultat konflikata, a siromaštvo, koje je najveći ubojica, uglavnom uzrokuje usmjeravanje resursa u ulaganja u ratove. Stoga bi bila nužno potrebna ne samo teologija, nego i praksa nenasilja snažno ukorijenjena u dužnosti: 'Ne učiti se više ratovanju'.⁶

4. Zagovaranje europske politike

Biti Europska mreža mira znači analiziranje i interveniranje u europska socijalna i politička zbivanja. Kao mreža podižemo svoj glas te se zajedno jače čujemo nego svaki zasebno.

4 <http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/07/ChartaOecumenica.pdf>

5

https://assembly2018.ceceurope.org/wp-content/uploads/2018/06/GEN_PUB_01_Public_Committee_Draft_Report_APPROVED_EN.pdf

6 <https://www.church-and-peace.org/en/church-and-peace-calls-churches-to-nonviolence-on-pilgrimage-of-justice-and-peace/>

- Podižemo svoj glas oko događanja u Europskoj Uniji, cijeloj Europi, i prema europskim institucijama
- Podižemo svoj glas u vlastitim zemljama, ukazujući na naša zajednička iskustva i intervencije kao mreža iz cijele Europe
- I obraćamo se crkvama, pozivajući ih da budu još jasnije u borbi za pravedni mir u svim njegovim dimenzijama

Gledajući na Europu, usredotočila sam se na neke aspekte politike Europske Unije.

Srpanj/juli 2016: Europska Komisija objavila je novu vanjsku i sigurnosnu politiku. Pozvala je na „jaču Europu“ uoči trenutačne krize. „Kao Europljani moramo preuzeti veću odgovornost za svoju **sigurnost**. Moramo biti spremni i u mogućnosti zadržati, odgovoriti i zaštititi se protiv vanjskih prijetnji“⁷, tvrdi se u dokumentu.

U **lipnju/junu 2017.** Europsko vijeće objavilo je zaključke o sigurnosti i obrani, s fokusom na tri aspekta koja dovode u pitanje sigurnost europskih građana:

- Unutarnja sigurnost i borba protiv terorizma
- Vanjska sigurnost i obrana – što znači zaštitu granica protiv izbjeglica i
- Jaki vojni kapaciteti protiv Rusije

Komisija je tada najavila pokretanje Europskog obrambenog fonda i predložila uredbu – uspostavljanje Programa razvoja europske obrambene industrije za pružanje financijske podrške europske industrije oružja. Komisija je također istaknula buduće moguće scenarije u radnom dokumentu o budućnosti europske obrane, temeljeći se na obrazloženju da „rast nestabilnosti u europskom susjedstvu kao i na globalnoj razini te nove sigurnosne prijetnje koje proizlaze iz ekonomskih, ekoloških i tehnoloških pokretača, predstavljaju važne izazove za našu sigurnost.“

Church and Peace, kao i CEC usprotivili su se tome golemom financiranju obrambene industrije (koje ide nauštrb europskog budžeta za civile) i djelovanjima koja Europsku Uniju od građanskog projekta vode u vojni savez. Rekli smo da takvo povećanje vojnog financiranja ima upravo negativan utjecaj na sigurnost. „Umjesto koordinacije planova naoružavanja država članica, a time i značajnih ušteda novca, sredstva Europske komisije bila bi za vojne svrhe preuzeta iz sadašnjeg - civilnog - EU proračuna. Po nama, jača Europa mora preuzeti oblik sigurnosti kroz socijalnu pravednost, poštivanje ljudskih prava, održivi razvoj, dobrodošlicu i zaštitu ugroženih osoba, poštene odnose prema svim regijama svijeta – i sveobuhvatne i promišljene napore prema jačem rješavanju civilnih sukoba. (...) Europska Unija mora uložiti, konačno, svoju stručnost i financijska sredstva u sveobuhvatan razvoj mehanizama za de-eskalaciju konflikta i rješavanje konflikta civilnim sredstvima. Veliki naglasak na vojne opcije, s odgovarajućim ulaganjem u ljudske i financijske resurse, je propuštena prilika za razvoj relevantne strategije za jaku europsku budućnost. Europa se dalje ne smije cijepati niti potpuno raspasti, ne smije biti uzrokom iseljavanja niti se ograđivati. Moramo doprinositi izgradnji povjerenja i zajedničke sigurnosti kroz svoje domaće i strane

⁷ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe - A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. www.iss.europa.eu/uploads/media/EUGS.pdf

politike ulažući u stabilne životne uvijete za sve ljude u Europi i diljem svijeta, Bez obzira na spol, godine ili podrijetlo.“⁸

Studeni/novembar 2017.: Ministri obrane, 23 člana, odlučili su o Stalnoj strukturiranoj suradnji (PESCO). Federica Mogherini, visoka predstavnica EU-a, izjavila je: „To je primjer kako će Europska unija služiti prioritetima država članica, biti učinkovita te kako naša integracija služi prioritetima građana.“

Church and Peace komentirao je: „Prioriteti europskih građana mogli bi uključivati blisku suradnju, učinkovitost i integraciju za boljitak ljudi. U kontekstu obrambene suradnje moglo bi imati smisla 'uskладiti' različite nacionalne vojne kapacitete i uštedjeti novac poreznih obveznika kako bi se izbjeglo daljnje dvostruko trošenje obrane i istraživanja (prema podatcima komisije EU godišnje može se uštedjeti 25-100 milijardi godišnje).

Ali PESCO također znači:

- Obvezu povećanja troškova obrane,
- Dodavanje nekoliko stotina milijuna oskudnih sredstava iz proračuna EU-a Europskom obrambenom fondu na 28 nacionalnih izdataka za obranu država članica EU-a,
- Povećanje operacija za 'zaštitu' europskih granica,
- Rizik od nepoštivanja ustavnih uvjeta za odobrenje parlamenta.

Suočavajući se s tim činjenicama, vidimo PESCO kao još jedan način da se novac ubaci u vrlo neučinkovit europski obrambeni industrijski krajolik.“⁹

Veljača/februar 2018.: Europska komisija pokreće raspravu o višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Uključuje prijedlog o izgradnji samo jednog velikog „vanjskog instrumenta“ umjesto dvanaest različitih proračunskih linija za „razvoj, susjedstvo, ljudska prava i demokraciju, IcSP, humanitarnu pomoć ... – i zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku“. Proračunska linija trebala bi imati „snažan fokus na migracije“. To bi značilo rizik od potkopavanja ciljeva vanjskog djelovanja EU-a na unutarnje prioritete kao što su upravljanje granicama i kontrola migracija. Slično tome, EU bi mogla iskoristiti sredstva za potporu sigurnosnoj i obrambenoj suradnji svojih država članica ili za izgradnju kapaciteta vojnih aktera u svojoj partnerskoj zemlji. Drugi problem bio bi teži pristup civilnog društva financiranju nego danas. Prosvjed protiv tih planova je hitan tijekom sljedećeg mjeseca!

U izjavi s međunarodne konferencije *Church and Peace*-a održane u lipnju/junu 2018. godine, izrazili smo zabrinutost zbog nastavka trenda militarizacije. „*Church and Peace* posebno poziva crkve da se uključe u raspravu o proračunskim prioritetima EU-a, da naglase važnost EU-a kao pokretača mira i pomirenja te da zagovaraju ulaganje u mir zajedno s pravdom tako što će pokrenuti Ciljeve održivog razvoja i potporu procesima pomirenja.“¹⁰

8 https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/CP-PR-EU-E_7-2016.pdf

9 <https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/11/PM11.17-E-finV.pdf>

10 https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2018/06/Statement-to-EU-MFF_0618.pdf

5. Teologija nenasilja

1. Sigurnost, ranjivost i nasilje

Sigurnost je čaroban pojam. Svatko čezne za sigurnošću i treba sigurnost, osobno i politički. „Sigurnost“ ima povijest kao politički pojam.

Christine Schweitzer, njemačka mirovna znanstvenica i aktivistica, kaže: „Izvješće o humanom razvoju Ujedinjenih naroda iz 1994. godine (UNDP) uvelo je koncept ljudske sigurnosti u međunarodni politički diskurs. Izvješće suprotstavlja hladnoratovski koncept zajedničke sigurnosti – sa sigurnosnim potrebama 'običnih ljudi'. Ljudska sigurnost znači 'slobodu od straha' i 'slobodu od želje', tj. zaštitu od bolesti, gladi, nezaposlenosti, kriminala, društvenih nemira, političkog ugnjetavanja i prijetnji okolišu. ...

Pored toga: ideja o zajedničkoj sigurnosti u Europi i danas je relevantna, u dva aspekta. U jednu ruku, dobila je novo značenje prema odnosu između Zapada i Rusije, gdje Zapad, u političkom smislu, sada uključuje srednjoeuropske države. Trenutačno zveckanje oružja s obje strane ruske granice iznimno je opasno, pogotovo zato što linije komunikacije uspostavljene tijekom hladnog rata više ne funkcioniraju. U drugu ruku, također je moguće proširiti koncept (zajedničke sigurnosti) na onaj globalne zajedničke sigurnosti.“¹¹

Godine 2000. Norveška je crkva objavila studiju na temu „Ranjivost i sigurnost – današnji izazovi sigurnosne politike iz etičkog i teološkog gledišta“. Kaže:

„Ljudsko biće ranjivo je stvorenje. Ima potrebu i pravo za zaštitom od onoga što je prijetnja njegovu životu i slobodi. To je legitimna osnovna pretpostavka sigurnosne politike i mjesto gdje rastu etičke dileme povezane s upotrebom sile: kolika sila je dozvoljena za obranu sebe i drugih od zvjerstva?

Također, biti ranjivim sastavni je dio ljudskoga života. Drugim riječima, ljudi će uvijek biti ranjivi ... Ranjivost podrazumijeva otvorenost pojedinca njegovoj okolini, prema drugim ljudskim bićima, prema drugačijima, što omogućava ljudima da prepoznaju bol drugih kao svoju vlastitu te prihvate odgovornost kako bi ublažili nevolje drugih ... Prepoznavanje vlastite i tuđe ranjivosti preduvjet je dubljeg shvaćanja sigurnosti ...

Priznanje nečije ranjivosti vodit će prema traženju zajedničkih rješenja umjesto konflikta i moguće upotrebe sile ... Velika se važnost mora pridati ljudskoj ranjivosti ukoliko se želi ispravno shvatiti što je sigurnost. Temeljno značenje susreta s drugom osobom, strancem, kao puta prema istinskom ljudskom životu, prilikom za oprost i novi početak (kako je ranije napomenuto) duboko je ukorijenjeno u židovsko-kršćanskoj tradiciji.“¹²

No, želimo biti sigurni: Djeluje li nenasilje? Na sreću, postoje neka, ipak ne dovoljna, istraživanja o utjecaju nenasilnog djelovanja, koja su vrlo često nevidljiva te nisu predstavljana od strane, npr, javnih medija i vijesti.

11 http://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/Lecture_Christine_Schweitzer-E.pdf

12 RANJIVOST I SIGURNOST Današnji izazovi sigurnosne politike iz gledišta etike i teologije, priređeni od strane Komisije za međunarodno djelovanje Vijeća za ekumenske i međunarodne odnose Norveške crkve, https://kirken.no/globalassets/kirken.no/church-of-norway/dokumenter/kisp_vulnerab_00.pdf, S.4/5

Christine Schweitzer izvještava: „Američke znanstvenice Erika Chenoweth i Maria Stephan izučavale su 323 „kampanje otpora“ (njihov termin), i nasilne i nenasilne, između 1900-te i 2006, od kojih 105 nisu bile nasilne. Istraživanje je pokazalo da su nenasilne kampanje, u usporedbi s nasilnim, dvostruko više (53%) bile uspješnije. Drugim riječima, samo jedna od četiri nenasilnih kampanja nije bila uspješna (2011:11). ... Između 2002. i 2006. Američka organizacija Collaborative for Development Action sakupila je 13 studija u kojima su se područja ili čak cijele regije održale izvan nasilnih sukoba koji su se odvijali oko njih. To je rezultirao knjigom „Isključivanje iz rata“, koja proučavanjem ovih pojedinačnih slučajeva rezultira nizom općih faktora koji su zajednički svim ili većini ovih slučajeva ...“¹³

Ona zaključuje: „Osnovni problem iz mirovne točke gledišta jest u tome što su vojne snage dostupne a rat je općenito održiva opcija. Nenasilne alternative, na drugoj strani, nisu dostupne i stoga se čine utopijom. To je razlog zašto moramo nastaviti razvijati i graditi socijalnu obranu kao alternativu vojnoj te nenasilnu intervenciju kao alternativu vojnoj u konfliktu bilo koje razine eskalacije.

Jedan od temeljnih problema je razlika između legitimnih i nelegitimnih upotreba smrtonosnog nasilja. Samo onda kada ubijanje ljudskih bića bude potpuno zabranjeno, ne samo u privatnim nego i političkim sferama; tek kada ne bude više institucija u kojima se ljudi uče ubijati i u kojima je ubijanje instrument (npr. oružane snage), tek tada će se moći prevladati nasilje. U međuvremenu moramo prihvatiti činjenicu da ne postoji nešto kao apsolutna sigurnost, i nikakvo državno sredstvo ju ne može postići.

Prihvatiti nesigurnost može biti način borbe za slobodu pojedinca. Mnogi aktivisti za ljudska prava, kao i drugi aktivisti diljem svijeta koji su svakodnevno izloženi smrtonosnim grupama ili policiji i vojsci, govore o važnosti nadvladavanja straha te o slobodi koju su doživjeli nakon što su prihvatili rizike. Konačno, sloboda je jedino moguća onda kada ju uživaju svi, a ne samo određena grupa. Sigurnost zahtijeva pravednost. Nenasilje je put za stvaranje pravednosti.“

Okrećem se sada Marii Biedrawi, apsolviranoj đakonisi mira, katolkinji, članici francuskog ogranka Međunarodnog udruženja za pomirenje i članici odbora *Church and Peace*-a. Ona provodi mnogo vremena svake godine u sub-saharskoj Africi prateći i obučavajući mirotvorce. Na jednoj od naših konferencija govorila je o biblijskom modelu emocionalne i duhovne sigurnosti. Pozvala nas je da slijedimo jedan trenutak iskustva:

Jedan mladi čovjek vođa je militantne grupe koja počinila zločine po nalogu predsjednika. Povijest mladog čovjeka: bio je odbačen od svoga oca, bivšeg ministra; postao je dijete ulice i vrbovan od strane militantne grupe. Koristi svoju ulogu kao osvetu svome ocu, da istjera pravdu. Odjednom moraš kročiti njegovim putem i ne plašiti ga se. A onda, govoriti mu o pravu? Nekome tko nikada nije bio zaštićen od strane prava?

Postoji jedan jedini način:

13 Erika Chenoweth /Maria Stephan, Why civil resistance works. 2001

Prihvatiti njegovu nemoć, njegova ograničenja, zbunjenost, prazne ruke i ponekad prazno srce. Naša sposobnost da pružimo sigurnost odgovara sposobnosti da prihvatimo vlastitu bespomoćnost, da „prihvatimo nemoć i ograničenja, zbunjenosti. Shvatiti da se sigurnost u konačnici može pronaći u samome Bogu otvara vrata u Božje kraljevstvo gdje se može rađati nenasilje i uspostavljati ispravni odnosi.

Natrag mladom militantu: Čovjek je počeo kretati se krugovima militantata, slušao ih i pomalo omekšavao. Nije puno govorio, pio je s njima Colu, zanimao se. Ali jednog je dana rekao mladiću – nakon što je dugo slušao i stvorio slobodan odnos – i ta je rečenica promijenila mladićev život: „Prijatelju, nećeš nikada postići pravdu koristeći se nasiljem.“ Razumio je mladićevu duboku potrebu, i da bi ju izrazio, pronašao je nužne riječi bez ikakve osude, što je otvorilo njegove oči. U tom trenutku – čovjek nije znao – mladić se pripremao da počini masakr nad 50 ljudi. Militant se nastavio pretvarati i u ključnom trenutku, poslao je grupu u pogrešnom smjeru, okupio je sve žrtve i poveo ih do radio stanice koja je emitirala dnevnik. Potom je, naravno, morao napustiti državu. Postao je borac za ljudska prava te radi s uličnom djecom. Maria je podijelila s nama dirljivu priču.

2. Odgovornost za zaštitu i vojnu intervenciju kao zadnje rješenje

Godine 2005. Ujedinjeni Narodi usvojili su koncept 'Odgovornost za zaštitu' (R2P – Responsibility to Protect). Sastoji se od odgovornosti sprečavanja, interveniranja i ponovne izgradnje. Određuje mjere po kojima međunarodna zajednica reagira na genocide, etničko čišćenje i druge zločine protiv čovječnosti ali i legitimira pokretanje vojnih djelovanja kao odgovornost za interveniranje. Godine 2006. Svjetsko vijeće crkava na svojoj generalnoj skupštini podržalo je ovaj međunarodni standard u deklaraciji o zaštiti ranjive populacije.

Church and Peace se kritički pozabavio s R2P-om. Što se tiče UN-ovog koncepta i izjave WCC-a, generalna skupština *Church and Peace*-a 2009. odbacila je one dijelove koji opravdavaju upotrebu vojne sile.

Godine 2009. *Church and Peace* je izjavila:

„Isus je svoju vlastitu nasilnu smrt prihvatio nenasilno, i njegov način ostaje model koji kršćani nasljeđuju u prevladavanju nasilja. (...)

1) Poziv na učenje znači prakticiranje njegovog nenasilja. On je središte Crkve. Njegovo nenasilje donosi Božje kraljevstvo gdje vladaju mir i pravednost. U povezanosti s ovom vizijom, sve su crkve pozvane hoditi putem nenasilja koje je Isus odredio u Govoru na Gori i koje je sam prakticirao.

2) *Church and Peace* razumije potrebu da se stane uz ljude čiji su životi u opasnosti te koji doživaju sigurnost i zaštitu. (...)

4) Na temelju našega razumijevanja kršćanskog učenja i mirotvorstva, suprotstavljamo se onome dijelu koncepta R2P-a koji dozvoljava upotrebu vojne sile poradi osiguravanja zaštite ljudi koji su u nevolji. Čak i kad je vojna sila zadržana samo u rezervi kako bi bila upotrijebljena u krajnjem slučaju, to utječe na planiranja civilnih akcija za vrijeme ranijih faza sukoba jer se koristi neporocionalno visok udio sredstava dostupan za pomoć civilima.

Također, njihova dostupnost osnažuje tradicionalni stav da je vojna sila neizbježan odgovor. (...)

6) Čak i u situacijama gdje se čini da ne postoji rješenje i gdje je nasilje tako neviđeno da u žrtvama i u nama stvara poziv na suprotstavljanje daljnjem nasilju, ustrajemo u preporuci da se koriste nenasilna sredstva prema svakom ljudskom biću, sredstva koja mi kao Isusovi učenici imamo u izobilju.¹⁴

Izjava *Church and Peace*-a iz 2011.

„Želimo pozvati ekumensku zajednicu da ustraje na putu mira. (...) To podrazumijeva promjenu kursa političkih strategija crkava: moliti za pojačanu predanost nenasilnoj intervenciji od strane međunarodne zajednice, inspiriranu modelima kao što su Christian Peacemaker Teams i Peace Brigades International. (...) Hitno, dakle, šaljemo upit članovima WCC-a i CEC-a – jesu li još uvijek voljni obvezati se s gore navedenim. Gajimo nadu da će ovo dovesti do jednoznačne izjave crkava nasuprot vojnoj opciji R2P-a – te da na nenasilan način intervenira u oružanim sukobima, osobito sada kada je i Vatikan krenuo u istome smjeru.“¹⁵

Godine 2013. Skupština WCC-a u Busanu (Južna Koreja) usvojila je Izjavu na Putu pravednoga mira WCC, P.4.

„4. ZAJEDNO PREPORUČUJEMO DA SVJETSKO VIJEĆE CRKAVA

- a. Poduzme, u suradnji s crkvama članicama i specijaliziranim službama, kritičku analizu izjave „Odgovornost interveniranja, Reagiranje i Obnova“ te njezin odnos prema pravednome miru, kao i njezinu zloupotrebu kako bi se opravdale naoružane intervencije.“¹⁶

Danas pitanje i dalje ostaje otvoreno – i još uvijek se čeka na odgovor WCC-a.

Sljedeći korak na ekumenskom R2P-putovanju bio je skup CEC-a 2018:

„U ekumenskom zajedništvu s WCC-om produbljujemo svoje razumijevanje izazovnih dimenzija 'pravednog mira' za svaki aspekt našeg osobnog i političkog života. U Charta Oecumenici iz 2001. Europske crkve kažu, 'Obvezujemo se raditi na strukturama mira, temeljenim na nenasilnom rješavanju sukoba. Osuđujemo svaki oblik nasilja nad ljudskom osobom, posebno nad ženama i djecom.'“

Svjesni smo da čak i ako se nasilna sredstva drže samo u rezervi, kao zadnje sredstvo, da to utječe na planiranje građanske akcije tijekom ranijih faza sukoba. Čak i u situacijama gdje se čini da ne postoji rješenje i gdje je nasilje tako neviđeno da u žrtvama i u nama stvara poziv na suprotstavljanje daljnjem nasilju, ustrajemo u preporuci da se koriste nenasilna sredstva prema svakom ljudskom biću, sredstva koja mi kao Isusovi učenici imamo u izobilju.

Ključne točke:

14 https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/PR_CaP_E_05.11.2011.pdf

15 <https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/R2P-English.pdf>

16 <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2013-busan/adopted-documentsstatements/the-way-of-just-peace>

- Nastaviti s razumijevanjem da nenasilje treba biti prvi i uvijek poželjniji odgovor. Ovo uključuje da svaka vojna opcija uvijek treba biti apsolutno zadnje sredstvo.
- Produbiti rasprave s crkvom i institucijama o političkoj logici nenasilja kako bi se došlo do održivog mira, kao što istraživanje pokazuje potrebu za daljnjim traganjem i komunikacijom rezultata te alternativom nasilnog rješenja sukoba.
- Nastaviti istraživati teološke dimenzije sigurnosti, ranjivosti, patnje, žrtve, aktivnog nenasilja, zajedno s našim roditeljima koji imaju dugogodišnje iskustvo s teologijom i praksom aktivnog nenasilja (Društvo prijatelja *Church and Peace*-a).¹⁷

I konačno, u lipnju/junu 2018 konferencija *Church and Peace*-a reagirala je navodeći da *Church and Peace* „pozdravlja predanost nedavne skupštine Europske konferencije Crkava (CEC) da krene u smjeru nenasilja kao poželjnijeg odgovora na sukobe i nasilje. U isto vrijeme, članovi su pozvali crkve da uklone sa dnevnog reda mogućnost rata ili vojne intervencije kao 'ultima ratio', ili posljednjeg rješenja, i ,umjesto toga, da putuje korak po korak prema nenasilju kao prvom i posljednjem rješenju.“¹⁸

Završavam osvrćući se na člana *Church and Peace*-a, menonitu Nealu Blough-u, koji nas je ohrabrio u propovjedi:

Naša organizacija se zove „*Church and Peace*“. Nemojmo zaboraviti dio „Crkva“. Crkva je pozvana da bude školom mira, oprosta i pomirenja. Ona je također mjesto gdje smo obučavani za duhovnost mira, nenasilja i povjerenja. Možda smo razočarani u svoje crkve – crkvenom poviješću i neuspjesima. Ali to pokazuje da kao kršćani nismo ništa bolji od ostalih. Uljepšana priča, dobar, „mirovno ispravan“ govor i rad u dobrotvorne svrhe nisu dovoljni.

Da bi naučili suočiti se sa svojim brigama i nedostatkom sigurnosti, moramo se duboko duhovno ukorijeniti i njegovati povjerenje. Tada se možemo boriti protiv straha, prestati demonizirati druge i priznati da smo i mi sami zahvaćeni stavovima i praksama koji su daleko od evanđeoskog mira. Trebamo mjesta i djelovanja u kojima možemo učiti kako se prevladava zabrinutost kako ne bismo bilo preplašeni kada naša sigurnost bude ugrožena. To ne možemo učiniti sami. Za to su nam potrebne mirovne zajednice. Kao članovi *Church and Peace*-a moramo doprinositi tim zajednicama kako bi bilo sigurno da idu u pravome smjeru.

Krist je pobijedio zlo putem nenasilja. On nas poziva da nasljedujemo isti put te nam je obećao da će nas na tom putu pratiti njegov Duh, dajući nam potrebnu snagu kako bismo znali odakle dolazi prava sigurnost.

Suočeni s tjeskobom i nedostatkom sigurnosti, osnažimo svoje korijene kako bismo rasli dublje i proizvodili plodove Duha.¹⁹

17

https://assembly2018.ceceurope.org/wp-content/uploads/2018/06/GEN_PUB_01_Public_Committee_Draft_Report_APPROVED_EN.pdf

18 <https://www.church-and-peace.org/en/church-and-peace-calls-churches-to-nonviolence-on-pilgrimage-of-justice-and-peace>

19 https://www.church-and-peace.org/wp-content/uploads/2017/06/Sermon_Neal_Blough.pdf